

SZENT ÁGOSTON VALLOMÁSAIBÓL

A Vallomásoknak van már több magyar fordítása is. Nagyértékű, komoly munkák ezek, de a tökéletesség mértékétől messzire járnak. Nem mintha a fordítók tudományos és művészi ereje hiányzott volna az interpretáció roppant föladatához, hanem azért, mert a Vallomások tökéletes fordítása semmiféle nyelven sem készülhet el. Magyar fordítása is csak akkor lehetne tökéletes, ha Isten különös csodájából maga szent Ágoston jelennék meg közöttünk és ő végezné az átültetés munkáját. Minden fordítás nehéz, de a fordítók nehézsége ugyancsak megsokszorozódik szent Ágoston könyveinél. Ha mégis új fordítás lát napvilágot az előzők után, azért van ez, mert a Vallomások hódolatra kényszerítik, magukhoz ragadják az örökkévalókat vizsgáló szellemet, ma sokkal inkább, mint valaha, s mert koronkint, aránylag rövid időközben jelentkezik az igény, hogy a hippói Szent legismertebb műve újabb köntösben lásson napvilágot anyanyelvünkön is. Az itt közölt rész a tizedik könyv néhány fejezetét ismerteti meg új fordításban.* Szent Ágoston csodálatos megtérése, vagy inkább annak irodalmi megörökítése a tizedik könyvig befejeződött már. A szentség útjain járó Ágoston bemutatja itt embertársainak, „akik majd imádkoznak érte az Úrnál“, hogy kicsoda ő voltaképpen a Vallomások írása idején? Ember, aki az Isten közelébe került, de ember maradt mégis. Csodálatos pszichológia, alázatos önelemzés, magávalragadó dokumentum. Kép, amelytől megriadtunk, mert kissé magunkra ismerünk benne s ugyanakkor vigasztaló örömmel nézegetjük, mert kissé — mondom — magunkra ismerünk benne.

V. I.

MEGVALLJA A TESTISÉGHEZ VALÓ VISZONYAT

Parancsba adod kétségtelenül, hogy őrizkedjem a testi kívánságtól, a szemek kívánságától és a világi törtétestől. Eltiltottál a paráználkodástól. Ami a házasságot illeti, valami jobbra figyelmeztetted engem, amit egyébként megengedettél volna. És mivel ezt Te ajándéku adtad, megtörtént valóban, mielőtt még a titkod sáfára lehettem.

Amde élnek még az emlékezetemben, amelyről oly sok mindent megvitattam, efféle dolgok emlék-képei, amelyeket a szokás rögzített beléje. Ha ébren vagyok és megrohannak engem, már hiányzik erejük. Alvás közben mégis magukkal ragadnak, nem csak a gyönyörig, de az igenlésig, sőt szinte az ilyen cselekedetig. Lelkemben-testemben olyan erők ezek a csalfa képek, hogy — hiábavaló látszatok csupán — rávisznek álmomban olyasmire is, amire a valóság se tudna éberem. Vajjon én akkor nem én vagyok Uram Istenem? Ilyen nagy a különbség magam és magam között abban a pillanatban, amelyben álomba szenderülök, vagy fölébredek abból? Hol marad a józan eszem akkor, amely

* A XXX—XXXIII. fejezetet.

éber voltomban az ilyen incselkedéseknek keményen ellenál? Ha a valóságban efféle dolgok vetődnek elém, megingathatatlan maradok. A szememmel együtt lecsukódott talán? Elalszik a testi érzékeimmel együtt? De ha így van, miképpen lehet, hogy gyakran ellenállunk még álom közben is, mert emlékezünk az eltökélésünkre, sőt sértetlen tisztasággal megmaradunk ebben és semmiféle ilyen kísértéshez nem adjuk oda a beleegyezésünk? Nagy a különbség mégis a két állapot között, mert ha másképpen esik a dolog, visszatérünk a nyugodt lelkiismerethez, míhelyt fölébredünk. Ép ezt a különbséget vesszük mi szemügyre és azután leszögezzük: nem cselekedtük azt, amit, mert valamilyen rajtunk megessett, mégis fájjalunk.

Mindenható Isten, nem elég hatalmas-e ahhoz a kezed, hogy meggyógyítsad a lelkem minden nyavalyáját és bőségesebben adott kegyelmeddel még álmaim buja vágyát is eloltsad? Gyarapítsad bennem Uram egyre inkább ajándékaidat, hogy a lelkem kövessen Hozzád engemet, minden kívánság törétől szabadon. Ne lázozzék maga ellen többé. Érzéki képek incselkedésére álmaimban se kövesse el e megejtő, csúf aljasságokat, egészen a testi kielégülésig, de még csak bele se egyezzzék ezekbe. Nem nagy ügy az Neked, mindenható Isten, hogy semmi ilyen dolog még csak olyan parányit se tessen, amennyi tetszést alvásunk idején is pusztá intéssel vethet vissza bennünk. az érzés tisztasága, nem csupán majd e földi életemben, de máris az én mostani koromban. Nem nagy dolog ez Mindenható Neked, „ki megteheted ezt azon túl is, mint mi kérünk vagy megértünk”.

Most föltártam tehát jóságos Uramnak, hogy az efajta gonoszágomban még milyen is vagyok: „örvendezéssel s egyben rettegéssel”² abban, amit juttattál nekem és siránkozással bizony annyiban, amennyiben még tökéletlen vagyok. Reménykedem, hogy irtalmadat betetőzőben bennem, egészen a teljes békességig, amelyben része lesz majd Nálad a belsőbb és a külsőbb emberemnek, midőn „elnyelte a halált a diadal”.³

A TORKOSSÁGGAL VALÓ KÜZDELEM

Van még a napnak másik baja is, bárcsak elegendő volna ez neki.⁴ Testünk mindennapi megfogyatkozását étel-el-itallal üditjük ugyanis, míg meg nem semmisíted az ételt és a gyomrot, midőn majd szükségünket csodálatos kielégüléssel megölnöd s „e halandó testet örök halhatatlanságba öltözteted”.⁵ Most azonban e szükség még kellemes nekem és édesége ellen küszködöm, hogy rabságba ne ejtsen. Bőjtökkel csatázok napról-napra vele és gyakran vetem a testem szolgaságra.⁶ Ámde az éhségem fájdalmát gyönyörűséggel üzhetem el csupán. Bizonyos fájdalom a szomjúság és az éhség ugyanis. Égetnek s megölnének, akárcsak a láz, ha az eddel orvossága segítségül nem jönne. De mert kéznél van ez ajándékaid vigasztalásából, melyben a földet, a vizet és a levegőt is esett mivoltunk szolgálatára szabta, azért gyönyörnek mondjuk e csapást.

¹ Efez. 3, 20.

² Zsolt. 2, 11.

³ 1. Korint. 15, 54.

⁴ Máté 6, 34.

⁵ 1. Korint. 15 kv.

⁶ U. o. 9, 27.

Arra fanítottál, hogy az eledelhez, mint orvosághoz nyúljak, ha elérkezik az evés ideje. Míg azonban a szükség keserves kényszeréből a nyugodt megelégedésig eljutok, az úton rám a torkosság töre leskelődik. Gyönyörűség ugyanis ez az átmenet és nincs más út, amelyen oda jussak, ahová a természet szava kényszerít. Evés-ivásunk oka az egészség, de mint valami csalafinta apród, társul a gyönyör és előbbre furakodik többnyire, hogy amit a mondásom vagy a szándékom szerint az egészségemért megteszek, annak oka ő maga legyen. Nem ugyanaz a kettő mértéke sem, mert ami az egészségemnek elég, a gyönyörnek párányi. És nem egyszer bizonytalanná válik: a test gondja kér-e szükséges segédet, vagy a kívánság csalo gyönyöre akarja-e, hogy a szolgálói legyünk? E tétovaságnak megőrül a szerencsétlen lélek és mentő védelmet sző belőle, magának. Boldog, mert nem derül ki: mennyi elég az egészség mértékének, hogy így az egészség subája alatt leplezze a gyönyör üzelmeit. Töreksem, hogy küzdjek napról-napra e kísértések ellen és üdvösségemre a Jobbod hívom segítségemül. Habozásaimat elibéd teszem, mert e dologban még eligazodásom nincsen.

Hallom parancsoló Istenem szavát: „El ne nehezédjék szívetek tobzódásban és részegeskedésben.”⁷ A részegesség tölem messze van. Könyörülj, hogy ne is lepjen meg engem. Ámde a tobzódás itt-ott szolgálóra tör a'attomosan. Könyörülj, hogy távol legyen tőlem. Senki sem lehet ugyanis önmegtagadó, hacsak Te ezt nem adod neki. Sokat ajándékozol imáinkért nekünk s ha bármi jót nyertünk imáink előtt, azt is Tőled kaptuk. Sőt Tőled vettük azt is, hogy később azután ráeszméljünk erre.

Iszákos sohase voltam, de ismertem már nem egy részegest, akit Te józan emberré neveltél. A Te műved tehát, hogy részeges ne legyen, aki sose volt ilyen. Te adtad, hogy ne maradjon örökre részeges, aki ludas volt e bűnben. Sőt az is a Te műved, hogy megismerje ez is, amaz is: ki tette ezt ve'ük.

Hallottam más kijelentésed is: „Ne indulj vágyaid után és tartsd vissza kívánságodtól magadat.”⁸ A következőt is hallottam kegyelmedből és nagyon megszerettem: „Mert sem ha eszünk, nem fogunk bővelkedni, sem ha nem eszünk, nem fogunk hiányt szenvedni.”⁹ E mondás jelentése: az előbbi engem nem tesz vagyonossá, de az utóbbi sem tesz nyomorulttá. Hallottam újra mást is: „Megtanultam, hogy beérjem azzal, amim van. Tudok szűkölködni és bővelkedni egyképen. Mindent meg tudok tenni abban, aki erőt ad nekem.”¹⁰ Ime, az égi táborok katonája. Ném olyan por, amilyen mi vagyunk. Emlékezz meg Uram, hogy porból valók vagyunk és az embert porból teremtetted;¹¹ és „elveszett vala és megtaláltatott”.¹² Az apostol se tehetett mindent a maga erejéből, hiszen ugyancsak por volt. Kiváltképen megszerettem őt, aki sugalmad szent lehelletéből mondott ilyeneket: „Mindent meg tudok tenni abban, aki erőt ad nekem.”

Erősíts meg, hogy így tehessek én is. Add, amit parancsolsz és pa-

⁷ Luk. 21, 34.

⁸ Jéz. Sir. 18, 30.

⁹ 1. Korint. 8, 8.

¹⁰ Filipp. 4, 11—13.

¹¹ Zsolt. 102, 14. és

Mózes 1, 3, 19.

¹² Luk. 15, 24, 32.

rancsold, amit akarsz. Megvallja Pál apostol is, hogy Tőled kapta ezt és „dicsekszik bár, de az Úrban dicsekedik“.¹³

Hallottam mást is, ki könyörgött, hogy kapjon: „Távoztasd tőlem — úgymond — a gyomor kívánságát.“¹⁴ Kítűnik ebből szentséges Istenem: Te adod, ha meglesz, aminek történetét megparancsolod.

Tanítottál, jóságos Atyám: „Minden tiszta ugyan, de ártalmára lesz annak az embernek, aki botránkozással eszi.“¹⁵ És hogy jó minden teremtményed, „semmi sem elvetendő, amit hálaadással vesz magához az ember“.¹⁶ Majd hogy „az étel nem tesz minket kedvessé Isten előtt“.¹⁷ És „senki se mondjon ítéletet rólunk étel vagy ital dolgában“.¹⁸ Végül: „aki eszik, ne vesse meg azt, aki nem eszik; és aki nem eszik, ne kárhoztassa azt, aki eszik“.¹⁹

Megtanultam mindezt. Hála és dicséret Néked, tanító Istenem, füllem nyitogatója és szívem fényessége. Ragadj ki minden kísértésből engem. Nem félek a tisztátalan ételtől tehát, hanem a tisztátalan kívánságtól félek. Tudom, hogy Noé engedélyt kapott minden fajta állat evésére, ami eledelül szolgálhatott neki.²⁰ Illést hűsétel erősítette meg.²¹ Csodálatos volt Keresztelő János megtartóztatása; állati hús, mert sáska volt étele és nem lett tisztátalan.²² Ám tudom, hogy a lencse vágya csalta meg Ézsaut²³ és a vízital megkívánása miatt szemrehányást tett később Dávid is magának.²⁴ Királyunkat sem hússal, hanem kenyérral kísértette az ördög.²⁵ A pusztaság népe sem azért érdemelt elvétést, mivelhogy a húsrá fáj a foga, hanem mert torkos ételvágy miatt az Úrra morgó'ódott.²⁶

E kísértések között harcolok naponkint az evés és az ivás kívánsága ellen. Nem tehetem, hogy elhatározom: megválok attól egyszer és soha többé nincs közöm vele, amint ezt tehettem az ágyasság esetében. A torok kantárát tehát mérséklettel kell meglazítanunk és azután ismét szőrosabbra fognunk. De aki a szükség meggyéjén kevéssé túl nem lendül: akad-e ilyen valaki, Úram? Ha akad, nagy ember, bárki is legyen és a Nevedet dicsérje. Én nem vagyok ilyen, hiszen bűnökben leledzem. Ám azért én is magasztalom Neved. Aki a világot legyőzte, közbenjár Nálad a gonoszságomért²⁷ s odaszámlál a teste gyöngye tagjai közé, mert az ő a'aktalanságát is meglátta szemed és a Könyvedbe be volt írva minden.²⁸

AZ ILLATOK CSABÍTÁSA

A csalogató illatokkal nem sokat törődöm. Ha nincs, nem kívánom s nem lököm el, ha épen körülfelhöz, de arra is készen vagyok, hogy teljesen nélkülözsem. Ilyennek látom magamat, bár lehet, hogy tévedek. Szánalmas sötétség burkol körül ezen a téren is, nem ismerem föl miatta a képességemet, amely rejtőzik bennem. A lelkem kérdezi magát ereje felől, de úgy gondolom, hogy könnyen még a maga szavának se hihet. Ami erő ugyanis benne van, rejtőzik többnyire, míg a tapasztalás nap-

¹³ I. Korinth. 1. 30, 31.

¹⁴ Jéz. Sir. 23, 6.

¹⁵ Rom. 14, 20.

¹⁶ I. Timoth. 4, 4.

¹⁷ I. Korinth. 8, 8.

¹⁸ Kolossz. 2, 16.

¹⁹ Rom. 14, 3.

²⁰ Mózes 1. 9, 2, 5.

²¹ Kir. III. 17, 6.

²² Máté 3, 4.

²³ Mózes 1. 25, 34.

²⁴ Kir. II. 23, 15—17.

²⁵ Máté 4, 3.

²⁶ Mózes IV. 11.

²⁷ Rom. 8, 34. és

Ján. 16, 33.

²⁸ Zsolt. 138, 16.

fényre nem hozza. Senki sem lehet nyugodt abban az életben, melyet egészen küzdelemnek nevezett az frás.²⁹ Aki gonosz létére megjavulhatott, miért ne lehetne gonosszá a javulásból ismét? Egy a reményünk, egy a bizodalunk, egy a mi erős ígérünk: könyörület.

A HALLAS ÉLVEZETÉRŐL

A fülek élvezete már erősebben behálózott és leigázott engem. Amde föloldottál és megszabadítottál. Bevallom, hogy az igéiddel elevenített hangok valamennyire most is a kedvemre valók, ha édesdeden, művészi dallamon zengenek. Annyira nem, hogy beléjük ragadjak. Ott hagyom épen, amikor akarom. Am az elevenítő gondolatokkal együtt követelik nálam a bebocsáttatást. Szívemben nem az utolsó helyre kíváncznak s én alig jelölöm a méltó helyet nekik. Néha úgy látom ugyanis, hogy nagyobb megbecsülést juttatok nekik, semmint ez illenék. Tapasztalom azonban, hogy több melegséggel és jámbor kegyességgel hajlítják lelkünket az áhitat tüzéhez ezek a szent igék, ha így ének-szárnyon zengenek, mintha ének nélkül. Meg azután a szívünk különféle érzelmei dallamban s éneklésben a maguk sajátos módján törnek elő és ez a mód, valami rejtett rokonság erején, életre kelti viszont az érzelmeket is.

Amde az érzékek gyönyöre — amelynek józan eszünket átadunk nem illő, mert eszünk meggyöngül benne — gyakran lépreccsal engem. A gyönyörködés az értelmet nem olyan módon követi bizony, hogy türelemmel mögötte haladna, hanem az értelemnek elébe szalad és vezetésre tör, holott csak ennek révén engedjük be őt is.

Igy ezen a téren észrevétlenül is vétkezem, később azonban ráeszmélek erre.

Olykor azonban e csalódás törétől túlzásba menően őrizkedem és mértéktelen szigorral tévedek. Néha olyannyira, hogy az énekek minden édes dallamát, melyekben Dávid zsoltárait zengedezik gyakran, a fülemből, sőt az Egyház füléből is eltávolítanám örömet. Elfogadhatóbbnak tűnik föl nekem, amit emlékszem, Athanázról, Alexandria püspökéről meséltek nem egyszer: ³⁰ a zso'tár-mondónak olyan csekélyke hangárnyalattal engedte az éneket csupán, hogy az fölolvashoz hasonlított inkább, semmint éneklőhöz. Mégis, ha megemlékezem a könnyeimről, amelyeket hitem visszanyerése első idején sirtam el Egyházad énekei közben és ha továbbá szemügyre veszem, hogy most is nem annyira az ének maga hat meg, inkább a tartalom, amit zengő hangon és igen megfelelő dallamon énekelnek: el kell ismernem újra e szokás roppant hasznosságát.

Igy ingadozom az érzéki élvezet s az ének tapasztalt üdvös mivolta között. Amde mégis csak odahajlok inkább — bár nem visszavonhatóan ez a véleményem — hogy az ének szokását az Egyházban helyeseljem. Hiszen a fül gyönyörűségével a gyöngébb lélek is jámborabb érzelmekre serken. Ha mégis előfordul, hogy inkább az ének, mint az énekelt szöveg ragad magával engem, bevallom, büntetésre méltó módon

²⁹ 16b 7, 1.

³⁰ Szent Athanáz Alexandria püspöke, a világegyház egyik legnagyobb egyénisége. (295—373.)

vétkezem. Jobb volna ilyenkor, ha nem hallgatnám az énekes szavát.

Íme, így állok ebben a dologban. Sírjatok velem és sírjatok értem is, akik az eszetekben valami jót forgattok, amelyből majd tettek is szülnének. Akik nem forgattok ilyet az eszetekben, nem indítanak meg titeket ezek. Te pedig hallgass meg Uram Istenem. Pillants rám és láss meg engemet. Könyörülj rajtam és add vissza az egészségemet. Nehéz kérdés lettem magamnak is a szemed előtt és ez az én betegségem.

Fordította *Városi István*

Robert Browning:

A HITETLEN KÉTSÉGEI

Mondd: mik vagyunk hát? csendes és nyugodt,
határozott hitetlenek, igen?

ma, holnap s mindörökké, — gondolod?

És biztosítasz róla engem is?

Ne hidd. Csak annyit nyertünk: most a hit,

mint rég hitetlenségünk, megrohan

s a lelkünk megzavarja. Nyertem-e?

Hitetlenségem hogy korlátozom?

Gyümölcsöt hogy terem? Ezt kérdezem.

Magam biztosnak érzem, — de elég

a napfény, vagy halálhír, gyöngyvirág,

vagy Euripides egyetlen sora, —

elég, hogy ötven félelem s remény,

mely ősi-új, mint nagy Természetünk,

kopogjon s ajtót nyisson lelkemen;

hogy kéz a kézbe, körbe táncot járva

egy régi bálványt tápláljon megint...

A nagy Talán! és senki sem segít, —

megint csak itt a régi kétkedés.

Akarva, Isten, tudna tenni tán...

Tenné, ha tudna. — mért nem eddig is?

Ha mégis... hol? hogyan? és mikor? Kell, hogy

legyen rá mód... — Kezed kinyujtva jársz

és egyszer oly igébe ütközöl,

amelyben „út, igazság, élet” is lehet.

John Milton:

SÁTÁN ÍTÉLETE A HÁBORÚRÓL

Ó, szégyen, emberek! Az átkos ördögök,

a kárhozatnak népe, összetart;

ti... mindnyájan csak összekaptatok;

bár Isten áldást és békét ígért!

Vad gyűlölség, dühöngés, lázadás

él köztetek. Borzalmas háborúk

embert és földet elpusztítanak.

Épügy, — hisz eljövünk majd még mi is —,

épügy, mint hogyha ördög és pokol

nem törne romlásokra, emberek!